

FERDI LIVADIĆU U SPOMEN

Gotovo je uvijek slučaj da objetnice, ako nisu zaboravljene, pobuđuju interes za ono što obilježavaju. Tako su se i Samoborci (iako sa zakašnjenjem) 23. studenoga 1979. sjetili i obilježili stotu godišnjicu smrti najznačajnijeg građanina svojega grada — Ferde Livadića (1799—1878).

Ferdo Livadić (1799—1878)

U onim teškim danima početkom 19. stoljeća, kada se u sjevernoj Hrvatskoj želi nadoknaditi sve što je tijekom ranijih stoljeća propušteno Livadić začinje nacionalni muzički izraz, koji će nastaviti dvadesetak godina mlađi Vatroslav Lisinski (1819—1854). Livadićev skladateljski interes nije obuhvatio mnoga područja: uz 50-tak crkvenih djela uglavnom komponira solo-pjesme i klavirske minijature. Sva ta djela odaju stvaraoča koji piše brzo i lako, ali i umjetnika značajnog talenta koji je u hrvatsku glazbu unio duh evropskog romantizma.

Međutim Livadić se nije zadovoljio samo skladateljskim radom. Možda je hrvatska glazba zbog toga ostala siromašnija za neku kompoziciju, ali veliki se rodoljub nije mogao oglušiti na hrvatske nevolje. Sâm je, kako je to zabilježio Franjo Kuhač, napisao:

*»Prijetelji naše narodnosti,
Ja vas molim lepo i iskreno,
Naše pesme čitat nije dosti,
Tim još ništa nije učinjeno.
Gde se kakva prilika ujavi,
Tamo valja da se muž postavi.«*

Ove je riječi potvrdio vršeći dužnost načelnika u Samoboru u teškim vremenima oko 1848. godine, kada je Hrvatsku zadesilo siromaštvo a ponegdje i glad, ne štedeći snage za dobrobit svojega grada. Takvom sugrađanu Samoborci su iskazali poštovanje.

U centru Samobora, okružena parkom još i danas stoji Livadićeva kuća, gdje su se nekada skupljali ilirci; kuća u kojoj je Ljudevit Gaj, došavši pred Božić 1833. godine, ispjevao i zajedno

s Livadićem uglazbio najpopularniju ilirsku budnicu *Još Hrvatska ni propala*, koja je ostavila trag u glazbenom životu Hrvatske, ne samo vremena iliraca koji su u njoj vidjeli bit svojih nastojanja, nego cijelog 19. stoljeća. Ovaj dom u kojem se tada gradila hrvatska povijest, sada je, postavši muzej, dom koji na nju budi sjećanje. U tim sobama ponovo su se (samo ovaj puta u muzejskim vitrinama) našli predmeti kojima se nekada Livadić služio i note koje je tu ispisivao. Njegove su se skladbe (u izvedbi Vladimira Ruždjaka i Jurice Muraja) ponovo vratile u sobe iz kojih su nekada krenule. Čula se tu uz ostalo jedna od najranijih poznatih romantičarskih kompozicija nastalih u Hrvatskoj — *Notturmo* u fismolu iz 1822. godine, nastao pet godina prije nego je Frederic Chopin napisao svoju prvu kompoziciju s ovim naslovom.

Nakon otvorenja izložbe, priredio je Društveni orkestar Hrvatskog glazbenog zavoda i zbor zagrebačke Muzičke akademije pod ravnanjem Igora Gjadrova koncert u franjevačkoj crkvi. Uz nekoliko skladbi Lisinskoga, izvedena je Livadićeva *Missa in C* za sole, zbor i orkestar (solisti B. Beretovac, A. Gjadrov, J. Novosel i A. Mijač). Za Samobor je to predstavljalo značajan događaj i prepuna crkva pokazala je opravdanost ovakvih izvedbi.

Za prvi koncert u kojem je sudjelovao ovako veliki izvodilački aparat i na kojem je otrgnuto iz zaborava jedno značajno djelo hrvatske glazbene baštine, povod je morala biti stota obljetnica Livadićeve smrti, no nadajmo se da slijedeći nećemo morati čekati do dvijestote!

Z. BLAŽ

MATIJA TOMC — osamdesetgodišnjak

Matija Tomc rodio se na Božić, 25. prosinca 1899. na Kapljiščama kod Metlike, u seljačkoj obitelji. Osnovnu školu je polazio u Podzemlju, rodnoj župi, a završio u Novom Mestu, gdje se pripremao da uđe u gimnaziju, na kojoj se poučavalo — osim slovenskoga i vjeronauka — na njemačkom jeziku. U gimnaziji imao je za profesora glazbe kaptolskog orguljaša i skladatelja Ignacija Hladnika, koji je objavio tri popijevke u *Sv. Ceciliji*. Kod njega je učio violinu i glasovir. Pod njegovim vodstvom pjevao je nedjeljama kod đačke mise u franjevačkoj crkvi. Tu je imao prigodu gledati Hladnikovo virtuozno sviranje na orguljama. Svirao je u tamburaškom orkestru, pohađao promenadne koncerte koje je održavala mjesna limena glazba.

Nakon prve godine gimnazije, ušao je u biskupijsku gimnaziju u Šentvidu kod Ljubljane. Tu se ozbiljno susreo s glazbom, jer se na toj gimnaziji vrlo mnogo brinulo za glazbu. đaci su učili razne instrumente; glasovir, harmonij, violinu, a nadareniji orgulje. Gimnazija je imala također i

orkestar. Tu je svirao violu i rog. U četvrtom razredu gimnazije (sadašnji osmi razred osnovne škole) već je svirao orgulje sve do mature. Uvijek je bio izvrstan učenik.

Poslije mature stupio je u bogoslovno sjemenište. Tu je vodio sjemenišni oktet koji je nastupao na proslavama, a također na procesijama i pogrebima izvan sjemeništa. Tada nije mogao redovito studirati glazbu pa je više puta išao po savjete Stanku Premrlu koji je uvijek bio vrlo uslužan. Nakon mlade mise 1924. kapelanovao je godinu dana u Mokronogu, gdje je glazbeni život bio vrlo živ. Pored crkvenoga zbora postojao je također i svjetovni muški zbor. Za manje od jedne godine priredio je koncert crkvenih popijevki i s težim skladbama. Na koncertu je sudjelovao i Stanko Premrl koji je pratio pjevane točke, a izveo je i nekoliko samostalnih orguljaških skladbi.

Matija Tomc

U jesen 1925. g. dobio je dekret za prefekta u Zavodu sv. Stanislava u Šentvidu kojega je kao maturant prije pet godina napustio. Pored službe prefekta u godinama 1925—1926. posjećivao je na konzervatoriju u Ljubljani harmoniju kod Stanka Premrla i glasovir kod Janka Ravnika. Slijedeće godine otišao je u Beč na četiri godine na Akademiju za glazbu. Osim propisanih sporednih predmeta kao glavni predmet imao je orgulje i kompoziciju. Studij je završio 1930. g. u šk. g. 1930—31. postavljen je kao suplent glazbe na biskupijskoj klasičnoj gimnaziji u Šentvidu, a nakon položenog profesorskog ispita 1933. kao profesor glazbe. Taj posao nije bio lagan. Osim poučavanja glazbe u prva dva razreda, neobvezatno je učio teoriju u višim razredima, vodio đачki pjevački zbor, mješoviti i muški, uz to je poučavao instrumente: harmonij, glasovir, djelomično orgulje, a po mogućnosti i violinu. Dok su drugi profesori radili svojih 18 do 20 sati tjedno, njemu se nabralo 35 sati pouka na tjedan, pa i više. Posla je bilo za dvojicu. U školskoj godini 1937—1938. bio mu je dodijeljen kao pomoćnik suplent glazbe Slavko Snoj, kasniji regens chori u ljubljanskoj stolnici. S gimnazijskim pjevačkim zborom radio je s velikim veseljem. S tim zbo-

rom izvodio je sve svoje crkvene i svjetovne skladbe koje su nastajale pred drugi svjetski rat. Među ostalima: prva slovenska misa *Stopil bom k oltarju* koju su pjevali iz rukopisa. Ta misa bila je napisana baš za đake kao nekakav »udžbenik« glazbene izobrazbe. U misi se izmjenjuju dvodjelne i trodjelne mjere, izrazito homofonski stavak s polifonim fugatima, dvoglasje i višeglasje s orguljama, za Pričesti kao nekakva kratka operna arija, za kraj pak fuga izrađena sa svim što joj pripada.

Poslije rata, kad je šentvidska gimnazija bila raspuštena, službovao je jednu godinu na državnoj klasičnoj gimnaziji u Ljubljani. Godine 1946. otišao je za kapelana u Domžale, gdje je dvije godine kasnije preuzeo službu župnika. Tu je službu vrlo šavjesno obnašao 25 godina do svoje zlatne mise 1973. g. kada je otišao u mirovinu. Sada živi i još vrlo marljivo radi i komponira u privatnom stanu u Domžalama, misi pak pri školskim ses-trama.

Tomčeve skladbe mogli bismo razdijeli u dvije skupine: crkvene i svjetovne. Među crkvenima su latinske mise: *Missa immaculati Cordis Mariae* (1943), *Missa jubilai* (1961, za petstogodišnjicu ljubljanske nadbiskupije), *Missa Surrexit Dominus* (1947 na slovenske uskrсне napjeve), *Missa brevis*. Slijede slovenske mise: *Stopil bom k oltarju* (1932), *Druga slovenska maša* (1939), *Dijaška maša* (1942), *Marijina maša* (1951), *Druga Marijina maša*, *Maša na čast sv. Jožefu*, *Maša na čast sv. Cirilu in Metodu*, *Triglasna maša* za ženski zbor i orgulje, osim toga i obradbu *Missae de angelis* i *Rihareve Velike maše*. Ovamo bismo još pribrojili *Requiem* (1947) i *tri slovenska requijema*. Tomčeve brojne popijevke izišle su u raznim zbirkama (već u Vodopivčevima), vlastite zbirke su: *Blagoslovne pesmi* (1937), *Šmarnične s naslovom Oj sončni maj* (1938), *Slava Mariji* (1936), *Srce žari v ljubezni* (1939) i druge. Dalje skladbe su *Križev pot* (1943, kantata za soliste, zbor, orgulje i orkestar), *Odrešeniku sveta* (1935, vokalni oratorij), *Slovenski Božič* (1939, na ploči ga je snimio Consortium musicum), *Marija Slovencev Kraljica* (Marijina Božja pota za soliste, zbor i orgulje) i dr.

Među najviše isticanim skladbama svjetovnog značaja su: Za simfonijski orkestar; *Varijacije na pesem Od kneza Marka*. *Nizki rej* (suita koruskih plesova) i *Morje* (glazbena slika). Za cjelovečernji koncert je *Stara pravda* iz god. 1956. na Aškerčeve riječi za sole, zbor i orkestar. Za poluvečernji koncert je *Dolenjsko ženitovanje* (1952). U komornu glazbu spadaju: *Suita za violino in klavir*, *Trije belokranjski plesi* (violina i glasovir), *Elegija* (viola i glasovir), *Capriccio* (viola i glasovir), *Priša je cesarski pot* (klarinet i glasovir), *Varijacije na pjesmu Damon na Melito* (čelo i glasovir). Među veća ostvarenja zbarske glazbe smijemo ubrojiti: *Od Hajduka Velje*, *Zeleni Jurij*, *Belokranjsko kolo*. *Kresne pesmi*, *Svatske pesmi*, *Voznica*, *Lepa Vida*, *Kralj Matjaž*, *Pegam in Lamberger*, *Marija in mlinar*, *Od žegnanza britofa*. Neke popijevke su izišle u manjim zbirkama.

Vilko Ukmar je o Tomcu napisao: Matija Tomc (1899), koji se školovao u Ljubljani i u Beču, izražava se između crkvene i svjetovne glazbe. Po njegovom stilsku izrazu se pozna da su mu uzori bili Bach i Palestrina od kojih je naučio vođene glasove i koji su ga uputili na tradiciju

koju je obogatio modernim izražajnim sredstvima. Uz tradiciju ga prije svega veže skladanje liturgijskih skladbi (mise i liturgijske popijevke). Tradicionalno obilježje ima također oratorijski zasnovano djelo *Križev pot* za sole, zbor i orkestar. Smioniji po zvučnosti i po sastavu su na narodnu (pučku) popijevku rađeni zborovi« (Ukmar-Cvetko-Hrovatin, Zgodovina glasbe, Ljubljana, 1948, 506—507).

Tu dobru ocjenu Tomčevoga djela mogli bismo dopuniti još s dvjema okolnostima. Tomc je priređivao brojne narodne popijevke, i to baš od početka pa skoro do zadnjega časa. Zadnje desetljeće pred rat je prošao kroz tvrdu Maroltovu školu. Marolt je bio vrlo strog pri ocjeni djela svojih rijetkih suradnika. Ako mu se koja skladba nije dopala nije popustio dok nije bila do u sitnice doradena. Što je koja skladba bila zahtjevnija, tim se zauzetije prihvatio pri vježbanju sa svojim zborom. Vjerojatno je zato prof. Marijan Lipovšek napisao g. 1955. u Slovenski glazbeni reviji da Matija Tomc slovi za najboljeg zbornskog skladatelja poslije Adamiča. Zato ga zborovi tako rado pjevaju bilo crkveni bilo svjetovni. Kod njege svaka linija teče, ne zadržava se ni kod jednog glasa, sve je besprijekorno izvedeno.

Moramo još uzeti u obzir da je Matija Tomc Belokrajina. Stanko Vurnik je zapisao o bijelokrajinskoj popijevki slijedeće misli: Zapadni Slovenac je jako naturalistički i osjećajno usmjeren, istočni (ovamo Vurnik ubraja Prekmurce, istočne Štajerce i Bijelokrajince) je više apstraktno misleći i naginje k idealizmu. Istočnjak ne pokazuje nikakvog osjećajnog ukrasa, nego biva vođen posvuda dušom. Nekako je arhaično statičan i nepokretljiv. Izražajna sredstva reducira na minimum, što sve ukazuje na njegovu protunaturalističku fantaziju i način mišljenja. Kod napjeva ne ide u prvom redu za osjećajnim harmoničnim užitkom kako to ide alpskomu čovjeku. Velik dio tih popijevaka ima svoj estetski smisao baš u ritmici. Kako su silno »monotoni«, apstraktni, geometrički bijelokrajinski ritmovi prema korusima.

I točno takav je prof. Matija Tomc. Čistokrvni Bijelokrajina!

Slovenci mogu biti sretni što imaju svećenika i skladatelja koji je znao ispuniti prazninu koja je nastala s liturgijskom reformom koju je zacrtao II. vatikanski sabor. Njegovom pomoći obogatili su svoj repertoar pučkim (narodnim) popijevkama, tako da mogu potpuno sudjelovati s popijevkom pri obnovljenom bogoslužju. Taj čovjek je bio Matija Tomc.

Edo SKULJ

VEČERNJA ZA NEDJELJE KROZ GODINU

U praksi se može izvoditi bilo samostalno bilo u sklopu sa sv. Misom. Posebno će dobro doći samostanskim zajednicama da još raspjevanije slave Boga.

cijena = 10 din

Narudžba: Uredništvo Sv. Cecilije, 41000 Zagreb,
Kaptol 29

JOSIPU ANDREISU

UZ SEDAMDESETU OBLJETNICU ŽIVOTA

Lijepo su to godine; pogotovo ako su plodne i časne.

A ove su uistinu plodne i zaista časne.

Lijepo su, jer su bogate raznolikošću iskustava.

Lijepo su po tolikim sočnim plodovima.

Časne su u svojoj nenametljivoj dosljednosti.

Časne su u svojoj vjernosti svemu čemu treba biti vjeran.

Koliko li toga taj život ujedinjuje u sebi. Tko zna odakle njegovi dođoše na Šoltu pa sa Šolte u Split. I na sv. Josipa 1909. eto ti malog Josipa.

Josip Andreis

Dragi dani djetinjstva, pučke i srednje škole u Splitu, pratit će ga na sveučilištu u Zagrebu i Rimu. Studij talijanskog jezika probudit će mu žeđ za glazbom, a francuskog za lijepom riječju, izrečenom i napisanom.

Bogato će se odužiti svome učitelju glazbe Ivi Paraću; izvući će ga i izvlačiti iz zaborava u koji je tako brzo upao a da to nije zaslužio.

Detalj: prvi svoj glazbeno-publicistički, odnosno kritičarski napis objavio je kao osamnaestogodišnjak u *Luči*. (Koliki su zaboravili da su im razne »Luči« bile mjesta prvih okušaja.)

Detalj: profesor francuskoga jezika u splitskom sjemeništu. (Možda je upravo za to sjemenište skladao nekoliko skladbi, skladbi koje se u opisu njegovih djela nigdje ne navode.)

Nakon što je Splitu, Sibeniku i Hercegovnom poklonio svojih deset lijepih godina profesorskog rada, prilike ili neprilike odvest će ga u Zagreb u kojemu će ostvariti sve po čemu je zaslužio tolika povjerenja, priznanja, nagrade, posvete i časti. U Zagrebu će, na ondašnjem Hrvatskom državnom konzervatoriju, još jednom sjesti u klupe među mladiće i djevojke studente nastavničkog odsjeka da bi nakon rata, u toj istoj Akademiji, sve do nedavno sjedio za katedrom kao profesor povijesti glazbe. Kome u ovim našim stra-